

Motion till riksdagen

1987/88:L606

av Göran Ericsson (m)

om strikt skadeståndsansvar för vårdnadshavare

Bakgrund

Ungdomskriminalitet är i många fall, inte minst för den som utsätts därför, mycket allvarig. För de allra flesta är brott i ungdomen något tillfälligt – ett "skurkstreck". Att ha deltagit i gäng av olika slag torde vara en erfarenhet som många har från ungdomsåren. Men när dessa gäng ägnar sig åt brott, och i dess något grövre företeelse kriminalitet, finns det starka skäl för samhället att reagera.

Brott av ungdom har alldeles klart förekommit även i förfluten tid. Den skillnad som nu kan förmärkas är, som avdelningsdirektören vid BRÅ Jerzy Sarnecki uttryckt det, att brott blivit ett umgängessätt bland ungdom. Det förhållandet att flera ungdomar begår flera brott har lett fram till en närmast ohållbar situation, som nu påkallar drastiska åtgärder på en rad områden.

Familjepolitiken

I ett översiktligt studium av orsakssammanhang, vilket är grunden för ett korrekt övervägande av lämplig åtgärd, är familjepolitiken central när det gäller ungdomars normbildning, fostran m. m. Den familjepolitik som hittills varit förhärskande har medverkat till bristfällig kontakt mellan barn och föräldrar. Oberoende av daghemmens kvalitet och pedagogiska innehåll är danandet av individen i stor utsträckning knutet till föräldrakontakten. Överförandet av normer och etik kan aldrig bli så bra mellan barn och en anställd barnvårdare som mellan barn och föräldrar.

Det är bl. a. i de alltmer bristfälliga kontakterna mellan barn och föräldrar som ungdomars vilsehet, normlöshet och brutala uppträdande mot både andra människor och andras egendom står att finna. De bristfälliga kontakterna mellan barn och föräldrar kan dock inte enbart skyllas på den nuvarande familjepolitiken. Här finns mer grundläggande och svåridentifierbara orsaker, som blivit alltmer uppenbara under senare år och som kan sammanfattas under benämningen *socialt ointresse*. Detta ointresse kan t. ex. ta sig uttryck i att föräldrar inte tar reda på, eller i de svårare fallen inte bryr sig om, vad deras barn gör på fritiden eller med vilka de umgås. Den sociala kontrollen inom familjen har tunnats ut eller rentav uteblivit. Detta medför

att en av familjens mest grundläggande funktioner störts och i många fall helt slagits ut.

Mot. 1987/88

L606

Vårdnadshavarens ansvar

Vårdnadshavarens ansvar kan sägas fördelas på två områden. Dels har vårdnadshavaren ett ansvar gentemot barnet när det gäller materiell och social miljö. Dessa åligganden är lagbundna och torde uppfyllas av de allra flesta vårdnadshavare. Dels föreligger ett "husbondeansvar", dvs. vårdnadshavaren har till viss del ansvar för den unges beteende gentemot omgivningen. Detta juridiska ansvar har dock successivt tunnats ut, och i de flesta fall kan vårdnadshavaren försäkra sig bort från ekonomiskt ansvar.

Samhällets ansvar

När unga begår brott på vilka skadeståndsanspråk följer, är samhället i stort sett maktlöst. Någon egentlig sanktionsmöjlighet står inte till buds. I socialtjänstlagen finns ingen allmänpreventiv del. I synnerligen svåra fall med lång och upprepad kriminalitet kan omhändertagande ske med stöd av lagen om vård av unga (LVU).

Inom straffrätten finns ett antal tänkbara påföljder. De allmänpreventiva straffen – böter och fängelse – kan inte tillämpas på unga människor. Oftast är de "bötesimmuna", dvs. de saknar inkomst och i regel också förmögenhet. Vad gäller fängelse behandlas den unge enligt reglerna i lagen om behandling av unga lagöverträdare (LUL), vilket leder till överlämnande till socialtjänsten, som genom socialtjänstlagen saknar möjlighet att vidta adekvata åtgärder.

Något tillspetsat kan man därför påstå att unga lagöverträdare som begår skadegörelsebrott, misshandelsbrott och liknande brott där skadeståndskrav som regel följer är så skyddade att de inte är åtkomliga för någon egentlig sanktion.

Strikt skadeståndsansvar för vårdnadshavare

Det finns därför anledning att överväga lagändringar som syftar till att stärka vårdnadshavarens sociala intresse för barnet. Det är otillständigt att detta intresse stannar vid ett inbetalningskort till en ansvarsförsäkring och inte utgörs av ett verkligt vårdnadsintresse för barnet.

En väg för att nå fram till detta mål är att utöka vårdnadshavarens skadeståndsansvar för barnet. I ett sådant övervägande är det nödvändigt att se familjestrukturen som den i dag ter sig. Ett stort antal ensamföräldrar gör att ett strikt skadeståndsansvar rimligen bör begränsas till tidigare ålder nu än vad fallet var förr. De ungas alltmer tilltagande färdigheter vid tidig ålder i samhälle och rätt gör också att en sådan åldersbegränsning är nödvändig.

Det torde emellertid stå utom allt tvivel att vårdnadshavarens skyldigheter gentemot barnet åtminstone bör sträcka sig till en ålder där barnet fyller 18 år. Valet av denna åldersgräns bygger på att barnet i andra lagverk vid 18 år

intar en vuxen position. Det är också rimligt från social synpunkt att vårdnadshavaren har insyn i och påverkan på barnets sociala tillvaro till 18 år.

Det är naturligtvis näst intill omöjligt att utan föregående granskning och övervägande införa en regel om strikt skadeståndsansvar för vårdnadshavare upp till barnets artonde år. Behovet av översyn av andra konkurrerande regler måste klargöras.

Mot. 1987/88
L606

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär en utredning och förslag till lag om strikt skadeståndsansvar för vårdnadshavare i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 13 januari 1988

Göran Ericsson (m)